

Інтеграція в європейські та євроатлантичні структури як шлях до оптимізації структури зовнішньої торгівлі України

*Роботу виконано на кафедрі "Міжнародних економічних відносин" Львівської комерційної академії
Науковий керівник: В.О. Шевчук, д.е.н., завідувач кафедри МЕВ Львівської комерційної академії*

Вступ. В умовах інтеграції України до Європейського та світового економічного співтовариств доволі гостро постає проблема конкурентної боротьби на міжнародному ринку. Перспективи зовнішньої торгівлі України залежать передусім від раціональної експортної політики. Як стверджують експерти [1, с. 29], за економічним і науковим потенціалом Україна входить до першої п'ятірки країн Європи, а за ефективністю його використання замикає першу сотню країн світу. Цілком зрозуміло, що на перспективу провідну роль відіграватиме експорт високотехнологічних продуктів з високим ступенем обробки, тоді як експорт сировини поступово втрачатиме своє значення і прибутковість.

Завдання роботи – визначити особливості структури українського експорту в країни ЄС та обґрунтувати механізми реалізації стратегії нарощування несировинного експорту.

Структурні характеристики експорту-імпорту. Ринок ЄС є дуже великим за обсягами, відзначається платоспроможністю покупців, добре впорядкованою інфраструктурою та відносно ліберальним режимом. До того ж географічно він розташований зовсім поруч, що робить його зоною найбільшої зацікавленості українських експортерів.

Торгівля України з ЄС переважно зосереджена на невеликій групі країн. Приміром частка Німеччини, Італії та Нідерландів складає 3/5 торгівлі України з країнами ЄС (рис.2). Подібна ситуація спостерігається у торговельних відносинах з країнами— новоприйнятими членами ЄС, де частка Польщі, Угорщини та Словаччини значно перевищує показники інших країн Центральної та Східної Європи.

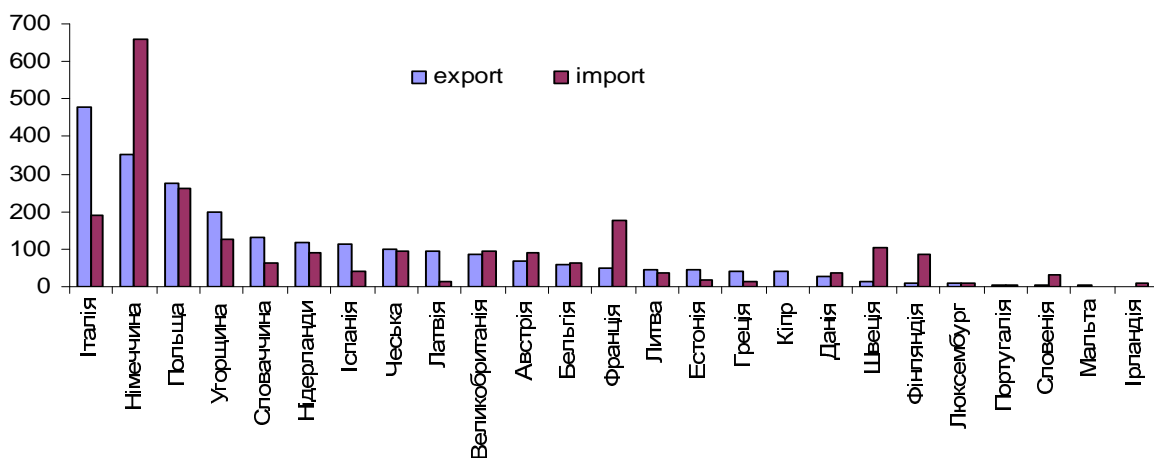

Рис. 1. Обсяги імпорту та експорту з країнами ЄС (25 країн) у III кварталі 2005 року
Джерело: [5]

Головні носії експортного буму України до ЄС — це металургія (чорні та кольорові метали й вироби з них), одяг, продукція основної хімії та овочі [3, с. 3]. На ці групи, що належать до товарів з низьким та середнім рівнем технологій, припадає більше 70% експорту України в Європу, натомість частка машинобудування та обладнання становить лише 10%.

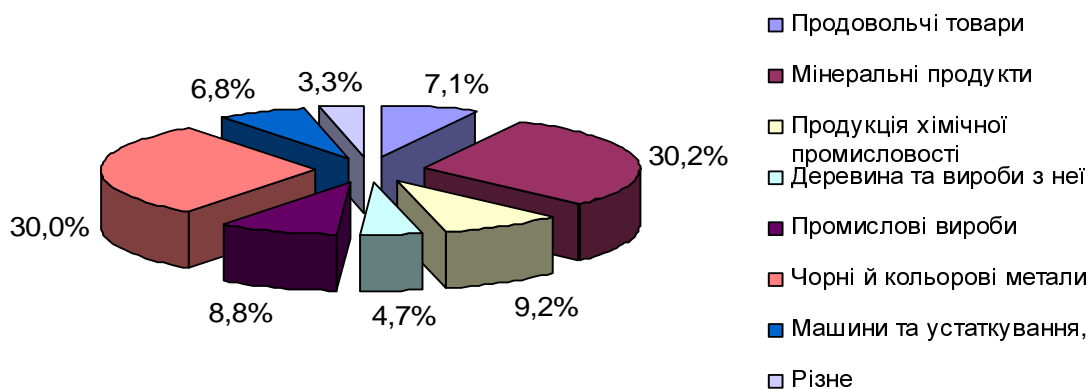

Рис. 2. Товарна структура експорту в країни ЄС (25 країн) у III кварталі 2005 року
Джерело: [5]

У структурі українського експорту на сьогодні переважають сировинні товари (рис. 2), що містить у собі низку прихованих перешкод на шляху нарощування експорту. До них належать: висока залежність від світових цін на сировину, не відновлювальний характер більшості природних ресурсів на віддаленішу перспективу, невисокий потенційний попит на продукцію низької якості, широке запровадження технологій переробки відходів у промислових країнах, що обмежує можливості експорту. Зрештою, сировинно-орієнтований експорт сприяє технологічному розвитку не так даної держави, як держав-конкурентів.

Важливою особливістю значного зростання українського експорту є орієнтація на цінові фактори та порівняльні переваги, пов'язані із низькою вартістю енергоресурсів та робочої сили. З огляду на ситуацію на світовому енергетичному ринку, високу енергоємність більшості галузей української економіки, поступове зростання вартості робочої сили цілком очевидно є згубність орієнтації на збільшення сировинного експорту. З іншого боку, значний вітчизняний науковий і технічний потенціал реалізовується вкрай неефективно.

За роки незалежності України неодноразово наголошувалися перспективи та досягнення у високотехнологічних галузях, в першу чергу аерокосмічній та військовій сфері, проте реальні успіхи та економічні результати набагато скромніші. За умов «багатовекторної» зовнішньої політики бракувало твердого підґрунтя для виникнення нових перспективних виробничих зв'язків. У таких серйозних питаннях, як вибір танків чи літаків для збройних сил тієї чи іншої країни, вирішальними факторами на не користь України часто ставали політичні чинники (програш тендеру на закупівлю танків для турецької армії, військово-транспортних літаків для НАТО) або невдала маркетингова політика держави на світових ринках (кількість проданих літаків виявилася неспівмірно малою порівняно із декларованими «успіхами» у розвитку галузі).

Підсумки. До найголовніших проблем, які стримують український експорт і належать до компетенції українських відомств та підприємницьких структур, можна віднести:

- невідповідність європейським стандартам якості виробів та сертифікації українських товарів. Передусім це стосується товарів глибокої переробки та готових виробів,

експорт яких до країн—членів ЄС без відповідних сертифікатів взагалі неможливий. Саме цей фактор не дозволяє диверсифікувати структуру українського експорту та розширити номенклатуру поставок за рахунок машинобудівної промисловості. При експорті товарів агропромислового комплексу до питань сертифікації додаються проблеми дотримання європейських санітарних, екологічних і фітосанітарних норм [4, с. 127-128]. Ситуацію ускладнює відсутність механізмів взаємного визнання сертифікатів відповідності продукції;

- недостатня рекламна діяльність, відсутність надійних маркетингових досліджень ринку та споживацьких настроїв, зокрема, надзвичайно низька активність національних експонентів у виставково-ярмаркових заходах у країнах Європи;
- невикористання в достатній мірі українськими експортерами сучасних фінансових схем експортних поставок [2, с. 84-85];
- відсутність післярелізаційного сервісу та обслуговування українських експортних товарів;
- практична відсутність механізмів захисту прав інтелектуальної власності і неналежні умови для реалізації інноваційних проектів.

Реальний рух у напрямку інтеграції до євроатлантичних структур неодмінно буде супроводжуватися поступовою ліквідацією вказаних проблем та налагодженням ефективних механізмів правової і маркетингової підтримки вітчизняних експортерів.

Головними механізмами реалізації стратегії нарощування несировинного експорту України в контексті інтеграції до СОТ, Євросоюзу та НАТО будуть:

- доведення до міжнародних вимог стандартизації та сертифікації продукції, що виготовляється в Україні.
- скасування або значне обмеження нетарифних обмежень та протекціоністських заходів щодо продукції сільського господарства, текстильної галузі, тощо.
- розвиток інфраструктури, який, з одного боку, вимагається для вступу в ЄС, а з іншого боку, всіяко підтримується і фінансується численними програмами розвитку євро регіонів.
- залучення коштів ЄС та НАТО на реалізацію численних проектів у науковій галузі, що стримуватиме відтік висококваліфікованих наукових кадрів з України.
- приведення до вимог ЄС вітчизняного законодавства, що регулює відносини у сфері інтелектуальної власності (це дозволить ефективно використовувати значний потенціал у виробництві програмного забезпечення та сприятиме інноваційній діяльності).

Загалом пріоритетним напрямом реалізації експортного потенціалу України у відносинах з країнами ЄС повинно стати впровадження інноваційно-технологічних проектів у експортно-орієнтованих галузях.

Література

1. Алимов О., Ємченко В. Промисловий потенціал України: напрями ефективного розвитку // Економічний часопис – XXI. — 2003. — №6. — с. 28-32.
2. Вірван Л. Проблеми і перспективи України у міжнародній торгівлі // Фінанси України. — 2003. — №5. — С. 78-88.
3. Клепицкий А. О торгово-экономических связях Украины со странами Евросоюза // БИКИ. — 2004. — № 105 (8751). — С. 2-3.
4. Сальник О. М. Шляхи підвищення експортного потенціалу України // Формування ринкових відносин в Україні. - 2004. - №1. - С. 127-129.
5. Платіжний баланс України за III кв. 2005 р. Щоквартальне аналітично-статистичне видання Національного банку України // www.bank.gov.ua